

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Д.е.н. Л.В. Кузнєцова
(підпис)

“ ___ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності **фінанси та кредит**

на тему: **«Сучасні підходи до визначення кредитоспроможності
корпоративних клієнтів »**

Виконавець:

студент 41 групи факультету фінансів та
банківської справи

Мороховський Максим Вадимович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

д.е.н. професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Людмила Вікторівна Кузнєцова

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2019

Зміст

Вступ

РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності клієнтів банку

1.1. Визначення поняття кредитоспроможності клієнта банку

1.2. Правові основи визначення кредитоспроможності клієнта банку

Висновок до розділу 1

Розділ 2 Оцінювання кредитоспроможності позичальника банку

2.1. Методичні підходи до оцінювання банком можливості надання позички

2.2. Грошовий потік як метод оцінки кредитоспроможності

2.3. Оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника банку «Восток»

Висновок до розділу 2

РОЗДІЛ 3 Напрямки вдосконалення методів оцінки кредитоспроможністю банківських позичальників

3.1. Зарубіжні методики оцінки кредитоспроможності позичальника

3.2 Система визначення кредитного рейтингу позичальників банку

Висновки до третього розділу

Список літератури

ВСТУП

Основним видом діяльності середньостатистичної банківської установи є кредитування. Саме позичковий дохід генерує найбільшу частку доходу банку. Природно, що будучи найбільш прибутковою, кредитна операція є і найбільш ризикованою серед всіх банківських операцій.

Ризик такої операції полягає саме у її сутності. Кредитування передбачає розміщення тимчасово вільних кредитних коштів на певний строк за певну плату. Як відомо, банки працюють здебільшого не з власними, а з залученими коштами. Це один з аспектів ризикованості кредитної операції. Адже розміщені кошти у будь-якому разі доведеться повернути вкладникам, незалежно від того, наскільки вдалим виявилось розміщення. Більше того, за залучені кошти вкладникам доведеться сплатити. Отже, невдале розміщення передбачає втрату частки власного капіталу для розрахунків з вкладниками, не лише за сумою втрачених коштів боргу або його частини, а й за сумою відсотків за користування цими коштами.

Іншим, найголовнішим аспектом ризикованості є саме ризик неповернення кредитних коштів. Саме повнота і вчасність повернення суми позички та відсотків за нею визначають успішність розміщення банком коштів. В свою чергу, поверненість позички залежить від великої кількості чинників. Проте переважна більшість цих чинників пов'язана здебільшого з позичальником – юридичною або фізичною особою, якій надаються кошти на умовах кредитного договору.

Актуальність теми. Для того щоб контролювати свої ризики, банківська установа повинна прораховувати успішність можливих вкладень. А оскільки вона здебільшого залежить від позичальника, контроль кредитних ризиків має бути нерозривно пов'язаний з ретельною оцінкою цього позичальника і аналізом чинників, які впливають на виконання ним кредитних зобов'язань перед банком. Саме це і передбачає оцінку кредитоспроможності позичальника.

Багатогранність діяльності будь-якого клієнта банку визначає множинність чинників, які впливають на імовірність повернення ним коштів, які він бажає запозичити у цього банку. Під час розрахунку даної імовірності, вкрай важливо якнайбільш повно врахувати чинники та їх репрезентативність. На сьогоднішній день, це і є найголовнішим завданням для банків під час аналізу кредитоспроможності потенційних та існуючих позичальників – розробка зручної стандартної схеми оцінки клієнтів, яка б дозволила судити про імовірність повних і вчасних розрахунків за позичкою з максимальною точністю. В Україні складність полягає в тому, що, в умовах нестабільності економіки, важко визначити і врахувати усі чинники, які впливають на фінансовий стан позичальника. Окрім цього, в силу менталітету, і в умовах складності переходу економіки на ринкові засади, велике значення мають якісні чинники, які не піддаються об'єктивному вимірюванню. Все це призвело до ситуації, коли українські банки мають різне бачення методологічних засад оцінки кредитоспроможності і розробляють їх виходячи зі свого досвіду та своїх переваг. Найчастіше банк віддає перевагу аспекту діяльності клієнта, який вважає найважливішою характеристикою його як позичальника. Проте важливим є всебічне висвітлення його переваг і недоліків, адже, як вже зазначалося, в умовах нестабільності, вплив на його добробут спричиняють одразу цілий ряд чинників.

В умовах фінансової кризи, масове неповернення кредитних коштів продемонструвало, що традиційні підходи банків до оцінки кредитоспроможності є не достатньо дієвими. Це свідчить про те, що методологічні засади цієї оцінки, які використовуються банками, потребують ретельного вивчення і вдосконалення.

Слід відзначити, що фінансова криза значно і не позитивно вплинула на кредитування в країні. Нестача ресурсів на деякий час паралізувала цей напрям в діяльності банківської системи. Проте в останній час банки все більш стрімко відновлюють свою діяльність. Окрім цього, відновлення потребує також і корпоративний сектор, а для виходу з кризового стану, фірмам, організаціям та

підприємствам може бути замало лише власних коштів – для підтримки, необхідне зовнішнє фінансування. Це, з одного боку, є приводом для злагодженої роботи корпоративного та фінансового секторів країни. Проте банківська система все ще перебуває у стані відновлення, тому банківські установи мають ще більш ретельно оцінювати надійність, фінансову стійкість та перспективність клієнтів, перш ніж здійснювати фінансування.

Тож *актуальність теми* полягає в тому, що повноцінний економічний розвиток України буде можливий за умов співпраці корпоративного сектора, який потребує фінансування, і фінансового сектору, який потребує відновлювати найбільш доходний аспект своєї діяльності. Проте банківські установи, які є найбільш поширеними представниками фінансового сектору, мають контролювати свої ризики. Первинним контролем кредитних ризиків є оцінка кредитоспроможності позичальників. Проте вона пов'язана з рядом методологічних проблем, викликаних здебільшого складністю економічного середовища у країні та складністю виділення набору чинників, який би об'єктивно відображав імовірність повного та своєчасного повернення позичальником боргу. Це свідчить про необхідність вивчення методологічних основ оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, які використовуються українськими банками, для подальшого їх удосконалення.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дослідження є аналіз діючої методологічної бази оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, яку використовують українські банки, та її вдосконалення. Для досягнення даної мети, необхідно виконати наступні *завдання*:

- визначити поняття кредитоспроможності;
- розглянути основні підходи до оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів;
- розглянути вимоги законодавства України до оцінки фінансового стану позичальника-юридичної особи;
- проаналізувати методики оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, які використовуються різними українськими банками;

- розробити і запропонувати оптимізаційну методику оцінки кредитоспроможності позичальників.

Об'єктом дослідження є процес оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, які використовуються українськими банками.

Предметом дослідження є методичні підходи до оцінки кредитоспроможності юридичних осіб, які використовуються вітчизняними банками, з метою їх удосконалення.

Для вивчення об'єкта дослідження, необхідно застосувати *методи* проблемно-ситуаційного, порівняльного та статистичного аналізу, групувань, табличний, графічний, коефіцієнтний.

Інформаційною базою дослідження є:

- нормативно-правові законодавчі акти України;
- наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних вчених;
- матеріали навчальних посібників з проблем фінансового аналізу;
- внутрішні нормативні матеріали банківських установ;
- дані аналітичної та фінансової звітності банківських установ.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного в дипломній роботі дослідження, можна зробити наступні висновки. Метою дослідження було вивчення діючої методологічної бази оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, яку використовують українські банки, та її вдосконалення. Для її досягнення, були виділені ряд завдань, які було вирішення в ході проведення дослідження.

У дослідженні були розглянуті різноманітні точки зору вітчизняних економістів щодо сутності категорії «кредитоспроможність». Проте жодна з них не виявилася повноцінною, тому на їх основі було запропоновано визначення кредитоспроможності як комплексної характеристики клієнта, яка визначається фінансовими показниками достатності власних коштів, майбутніх грошових потоків і загальної ефективності діяльності організації, а також нефінансовими показниками репутації і добросовісності клієнта, яка визначає прогноз можливості і бажання клієнта розрахуватися за своїми кредитними зобов'язаннями.

Після вивчення сутності категорії «кредитоспроможність», було розглянуто основні підходи до її оцінки. що українські банки не мають однієї загальноприйнятої методики оцінки кредитоспроможності, переважно через особливості власної культури кредитування та практики оцінки кредитоспроможності, яка склалася у кожного з них. Проте, незважаючи на значні відмінності, методики всіх банків складаються з трьох основних етапів: підготовчого, на якому здійснюється збір інформації про позичальника; розрахункового, де на основі зібраної інформації, розраховуються значення фінансових та нефінансових показників; аналітичного, який пов'язаний з інтерпретацією даних, отриманих під час розрахунків.

В ході подальшого дослідження, було визначено, що відмінності у методології оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів, використовуваних різними банками, не є радикальними. По-перше, усі вони

здійснюють комплексну оцінку позичальників, дотримуючись при цьому чіткої послідовності дій. По-друге, всі банки під час аналізу фінансового стану позичальника, з метою оцінки його кредитоспроможності, користуються одними й тими ж джерелами інформаційної бази: даними річної та квартальної фінансової звітності клієнта, довідками про обороти грошових коштів та стан кредитної заборгованості, наданими іншими банками, а також інформацією з мережі Інтернет та ЗМІ. По-третє, однаковою є методологія оцінки, яка включає систему фінансових коефіцієнтів і аналіз грошового потоку, ділового ризику та менеджменту.

Скорочення обсягів проблемної заборгованості дасть змогу «оздоровити» банки, сконцентрувати кредитні потужності на фінансово-вигідних напрямках їх використання з максимальним економічним ефектом, тому необхідно:

- підвищити ефективність системи виявлення потенційно проблемних (неефективних) суб'єктів ринку через розробку та впровадження уніфікованої методики оцінки кредитоспроможності позичальників;
- впровадити практику акумуляції непрофільних активів у спеціалізованих фондах управління (наприклад, у Всеукраїнській Агенції по роботі із проблемними кредитами) та забезпечити законодавчий супровід продажу кредитної заборгованості;
- забезпечити активізацію інструментів нормалізації платіжної дисципліни боржників за проблемними активами у банківській практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ

1. *Александрова М. М. Гроші. Фінанси. Кредит / М. М. Александрова, С. О. Маслова. — К. : ПУЛ, 2002. — 336 с.*
2. Алексеев М. М. Взгляд на развитие учения о налоге у экономистов А. Смита, Ж. Б. Сэя, Д. Рикардо, Ж. Сисмонди и Д. С. Милля / М. М. Алексеев. — Харьков : Университетская типография, 1870. — С. XXXIV—XXXV.
3. Алексеев І. В. Гроші та кредит / І. В. Алексеев, М. К. Колісник, О. Й. Вівчар, П. Г. Ільчук. — Львів : В-во «Львівська політехніка», 2004. — 405 с.
4. Аналітичний огляд банківської системи України за 2018 рік. [Електронний ресурс] : НРА «Рюрик». — Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/research/bank_system_2018.pdf
5. Асиметрія інформації на кредитному ринку: монографія / /За заг. редакцією професора Кузнецової Л.В. – Одеса: Видавництво «Атлант». – 2015. – 360 с.
6. Банківська система 2018: виклики та перспективи НБУ [Електронний ресурс] : дані офіційного сайту Національного банку України. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>
7. Берлач А. І. Організаційно-правові основи біржової діяльності: Навч. посібник / А. І. Берлач, Н. А. Берлач, Ю. В. Ілларіонов. — К. : Фенікс, 2000. — 336 с.
8. Бечко П.К. Роль кредитного ринку в системі кредитування / П.К. Бечко, О.В. Демченко // АгроСвіт. – 2014. – № 19. – № 6. – С. 23–27.
9. Білоцерківський В. Я. Історія України : навчальний посібник / В. Я. Білоцерківський. — Харків : «ОВС», 2007. — 576 с.
10. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2000. — 512 с.

11. Бодаковський В. Ю. Управління кредитними ресурсами на промислових підприємствах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : спец. 08.04.01. / В. Ю. Бодаковський. — Львів : НАН ІРД, 2006. — 24 с.
12. Васильєва Т. А. Кредитний ринок України: сучасні проблеми та найближчі перспективи розвитку [Текст] / Т. А. Васильєва, Д. Л. Циганюк // Вісник Чернігівського національного технологічного університету. Серія «Економічні науки». — 2015. — №4. — С. 35-42.
13. Ватаманюк М. М. Проблеми кредитування фізичних осіб в Україні напередодні та у розпал економічної кризи / М. М. Ватаманюк // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.5. — С. 164 — 168.
14. Вахненко Т. Кредитний бум в Україні в системі координат світових фінансів / Т. Вахненко // Економіст. — 2008. — № 5. — С. 34—38.
15. Вільямсон О. Корпоративний контроль та ділова поведінка: дослідження ефектів організаційної форми підприємницького вибору [Електронний ресурс] / О. Вільямсон. — Режим доступу : <http://www.people.su/ua/111092>
16. Вірченко В. Синергетичний підхід в економічних дослідженнях /В. Вірченко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка — 110/2009. — С. 34—36.
17. Владичин У. В. Банківське кредитування: навчальний посібник [за ред. д.е.н., проф. С. К. Реверчука] / У. В. Владичин. — К. : Атіка, 2008. — 254 с.
18. Власенко М. Моделирование уровня проблемных банковских кредитов в странах СНГ и Балтии / М. Власенко // Банковский вестник (рус.). — 2012. — № 5. — С.27—34.
19. Вовк В. Я. Управління конкурентною позицією банку на кредитному ринку [Текст] : монографія / В. Я. Вовк, В. Ф. Колесніченко. - Х. : ХНУРЕ, 2011. - 260 с

20. Вовчак О. Д. Діяльність вітчизняних кредиторів на кредитному ринку України / О. Д. Вовчак, Г. В. Миськів // Вісник Університету банківської справи НБУ (м. Київ), 2014. – №3(21). – С.49–53.
21. Вовчак О. Д. Фінансові інструменти в управлінні кредитними ризиками банків України в умовах глобалізації : монографія / О. Д. Вовчак, В. В. Пірог. — Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2013. — 240 с.
22. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
23. Грабчук О. М. Сутність поняття фінансових інструментів [Електронний ресурс] / О. М. Грабчук // Финансовый механизм решения глобальных проблем: предотвращение экономических кризисов : I Международная научно-практическая конференция, 22–23 марта 2012 г. : тезисы докл. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20120322/3_grabchuk.php
24. Грушко В. І. Управління фінансовими ризиками [Текст] / В. І. Грушко, О. І. Пилипченко, Р. В. Пікус. – Київ : Інститут економіки та права “Крок”, 2000. – 168 с.
25. Гудзь О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / О. Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. — 2007. — № 3/5. — С. 100–105.
26. Гуцал І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. ек. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / І. С. Гуцал. — Київ, 2004. — 29 с.
27. Дані фінансової звітності банків України (2009–2014 рр.). [Електронний ресурс] : дані НБУ. — Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
28. Данькевич А. П. Фінансові інструменти: особливості визначення, класифікації та обігу / А. П. Данькевич // Наукові праці НДФІ. — 2009. — № 1(46). — С. 64–74.

29. Демченко О. В. Економічна сутність кредиту [Електронний ресурс] / О. В. Демченко // Ефективна економіка. — 2012. — № 9. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=9&y=2012>
30. Державний реєстр фінансових установ. Комплексна інформаційна система Держфінпослуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kis.nfp.gov.ua>
31. Державний та гарантований державою борг України (2007–2014 рр.) [Електронний ресурс] : дані Міністерства фінансів України. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/>
32. Деривативы. Курс для начинающих [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fx-fin.net/books/derivativy.html>.
33. Джулай І.А. Щодо оцінки ризиків і механізмів їх зниження в комерційних банках / І. А. Джулай // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : економічні науки. Вип. 12. Ч. 1. — Кіровоград: КНТУ, 2007. — 370 с.
34. Дзюблюк О. В. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики [Текст] : монографія / О. В. Дзюблюк, Ю. М. Галіцейська. – Тернопіль : Вектор, 2012. – 208 с.
35. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. — 2010. — № 9. — С. 108–124.
36. Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України [Електронний ресурс] : дані НБУ. — Режим доступу : www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63729
37. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія/ [Л.В. Кузнецова, Я.С. Андреева, Л.В. Жердецька та ін.]; за ред. д.е.н., проф. Л.В. Кузнецової. – Одеса.: ОНЕУ, 2015. – 289 с.

38. Діяльність НЕФКО [Електронний ресурс] : дані Міністерства фінансів України. — Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388297&cat_id=388245
39. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль : навч.-метод. посіб. (у схемах і коментарях) / М. Г. Дмитренко, В. С. Потлатюк. — Кондор, 2005. — 296 с.
40. Дробніцька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів / О. Р. Дробніцька // Інноваційна економіка. — 2013. — № 6. — С. 267–272.
41. Д'яконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України : монографія / І. І. Д'яконова. — Суми : Університетська книга, 2007. — 400 с.
42. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1. / [Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. — К. : Видавничий центр “Академія”, 2000. — 864 с.
43. Євтух Л. Б. Механізм кредитування та перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс]. — Доступний з: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/487/1/11_2
44. Кікена Т. Вплив окремих елементів кредитного механізму на розгортання фінансово-економічної кризи в Україні / Т. Кікена // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — Вип. 19. — С. 275–279.
45. Корецька С. О. Ризики комерційних банків на кредитному ринку в умовах ринкової трансформації економіки [Електронний ресурс] / С. О. Корецька // Ефективна економіка. — 2011. — № 9. — Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=9&y=2011>
46. Корзун А. «Размыывание» кредитного риска как фактор финансового кризисна / А. Корзун // Международные банковские операции. — Режим доступу : 27.06.2008. - www.klerk.ru/bank/?112146.

47. Костерина Т. М. Кредитная политика и кредитные риски / Т. М. Костерина. — М. : МФПА, 2005. — 104 с.
48. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / [В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, Я. С. Наконечний, Г. І. Великоіваненко] ; За ред. В. В. Вітлінського. — К. : Знання, КОО, 2000. — 251 с.
49. Кредитно-расчетные методы стимулирования интенсификации производства / [Пашковский В. С., Подвинская Е. С., Стахович Л. В. и др.]; под ред. В. С. Пашковского. — М. : Финансы и статистика, 1989. — 176 с.
50. Кредитный рейтинг – список стран – 2018. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://ru.tradingeconomics.com/country-list/rating>
51. Кузнецова Л. В. Планування кредитної діяльності банків / Л.В. Кузнецова // Науковий вісник Хмельницького технологічного університету. – Вип. 7/2014. – Хмельницький, 2014. – С. 36-42
52. Кузнецова Л. В. Інноваційні фінансові інструменти захисту банків від ризиків на кредитному ринку / Л.В. Кузнецова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Випуск 10/2015. – Херсон, 2015. – С. 146-148..
53. Лисенок О. В. Проблемні кредити — фінансовий тягар українських банків [Електронний ресурс] / О. В. Лисенок // Ефективна економіка. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2079>,
54. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 07.12.2000 №2121–III / Офіційний сайт ВР України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page>.
55. Прокопенко, І.Ф. Методика і методологія економічного аналізу [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. 328 с.
57. Трубович, Екатерина. Понятие и оценка кредитоспособности заемщика банка [Электронный ресурс]. — Режим доступа — <http://www.zanimaem.ru/articles/48/79>

58. Управление кредитными рисками : учебное пособие / В.В. Жариков, М.В.Жарикова, А.И. Евсейчев. – Тамбов : Изд-во ТГТУ, 2009. – 244 с.
59. Федоров, Б.В. Как правильно взять и вернуть кредит. – СПб. : Питер, 2008. – 208 с.
60. Школьник І.О., Макаренко О.М. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальника [Електронний ресурс]. Режим доступу http://dspace.uabs.edu.ua/ /123456789/3255/1/Shkolnyk.I.O_
61. Экономический анализ : учебник для вузов / под ред. Л.Т. Гиляровской. – М. : Юнити–Дана, 2002.